

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

duben 2025

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

už od dob Václava Klause je nám vštěpováno do hlav, že ochrana přírody je něco, čemu se můžeme věnovat v lepším případě až tehdy, když si na to vyděláme. V dnešním pojetí podobným způsobem nahlížíme na agendu ochrany klimatu. Jako by naše

Z obsahu tohoto čísla:

K zákazu pálení listí.....	2
Jarní práce v ptačím parku.....	3
Louky našeho dětství na prodej.....	3
Na kafičko s... Pavlem Štorchem.....	5
Vstavač bledý - vzácný rostlinný poklad.....	7
Ekošpeky - 19. Kočky.....	9
Ptačí hodinka.....	10
Objevy detektiva Ledňáčka.....	10
Večer s dokumentem - 134. díl.....	11
Průvodce klimatickou úzkostí.....	14
Mlčenlivá krása květin.....	15
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	16
Se zatajeným dechem.....	16
Čína.....	17

prežití (nebo aspoň uspokojivé bytí) bylo něco, čemu budeme věnovat úsilí až tehdy, kdy na to zbude čas, chuť a peníze. Jak hluboce pomýlený tento pohled je, se bohužel dozvíme až zpětně, ale to už bude pravděpodobně pozdě. Jsme v zajetí krátkodobých benefitů na úkor systematické práce pro zachování naší budoucnosti. Nechci samozřejmě tvrdit, že žijeme v jednoduché době; současné hrozby jsou aktuální a hmatatelné. Na druhou stranu se však máme lépe

než kdykoli předtím. A místo toho, abychom si to neustále opakovali, akcentujeme hrozby a vymýšlíme, jak bychom se ulili z naší povinnosti udržet naši jedinou planetu obyvatelnou. Že se řítíme do zatím neznámé krize (nejen faktické, ale také morální), je nejlépe poznat na proklamacích výše uvedeného z úst těch nejvyšších představitelů naší společnosti. Že je to používáno jako jedna z nejčastějších forem agitace současných populistů (nejen v USA, ale i v Evropě), na to už jsme si tak nějak zvykli. Prohlášení prezidenta Trumpa o osekání výdajů na ochranu klimatu na samotnou dřeň tak bylo očekávané (viz [zde](#) nebo [zde](#)). Stejně tak nebylo překvapující ani nemilé zakončení tažení fosilního průmyslu proti ekologickému aktivismu formou astronomické sankce pro organizaci Greenpeace (viz [zde](#)). Bohužel podobná alibistická ofenzíva započala i na naší politické scéně. Zřejmě pod tlakem blížících se voleb, sociologických průzkumů a stranické příslušnosti se i náš premiér blýskl podobným prohlášením (viz [zde](#)). Co teď? Závěry velké politiky už příliš šancí na změnu nenabízejí. Nebude než činnost konkrétních lidí na konkrétních místech. A k tomu je nastávající jaro jako stvořené.

Foto -jj-

Přejeme příjemné dny bez globálních vlivů, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

K zákazu pálení listí

Letošní jaro by mohlo být ve znamení zase o něco čistějšího vzduchu. Díky novele zákona o ovzduší vešel v platnost zákaz pálení některých ne zcela vysušených rostlinných materiálů (typicky listí a tráva). Tímto jarním nebo podzimním zvykem bylo na některých místech zamořováno okolí štiplavým dýmem, a to zejména v lokalitách zahrádkářských kolonií. Tímto textem bychom mohli shrnout negativa, která tato činnost má, kvitovat nový předpis a jít od toho. On je to ale příběh natolik symbolický, že si dovoluji se k tomu trochu více rozepsat.

Pálení těchto většinou ne zrovna suchých materiálů bychom mohli směle přirovnat k pálení odpadu ve spalovnách. Nevznikají sice některé toxické chemikálie, jako třeba při pálení plastů, ale jinak je výsledek zhruba stejný. Zbavíme se sice podstatného objemu „odpadu“, ale zavíráme si vrátka před tím, abychom s cennou surovinou naložili o dost smysluplněji. To, že se vůbec opovažujeme rostlinné zbytky nazývat odpadem, je jedním z projevů našeho odstřižení od přirozených přírodních procesů. Stačí se podívat za plot zahrádky. Listí, tráva a vlastně i všechno ostatní rostlinné je totiž možné velmi snadno zabudovat zpátky do koloběhu živin, vyrobit si kvalitní hnojivo a ušetřit tím zdroje a své finance za nákup ekologicky nešetrných rašelinových substrátů (viz [Kompost č. 6/2022](#)). Navíc to příroda udělá za nás.

Pálení shrabaného listí nebo jiného rostlinného materiálu má kromě znečišťování ovzduší a plýtvání zdroji ještě jeden negativní dopad, který není příliš často komunikován. Hromádky jsou od podzimu kolonizovány celou řadou živočichů, která buď hoduje při jejich rozkladu nebo je využívá k úkrytu a zimování. Když pak pod touhle zoologickou zahradou škrtneme zápalkou, vytvořili jsme dokonalou ekologickou past. Kromě ježků nebo plazů zde můžeme k smrti odsoudit i celou plejádu nadmíru užitečného hmyzu a drobnohledných organismů.

Pro všechny zahrádkáře mám jednu skvělou zprávu. Listí není třeba vůbec hrabat. Jako všude v okolní přírodě se nejpozději někdy v dubnu rozloží a obohatí půdu o tolik potřebné živiny a organickou hmotu. Smysl to dává tak maximálně na intenzivně využívaných plochách, případně tehdy, když listí užíváme ke kompostování, případně mulčování. Z poměrně dobře rozložitelného materiálu vlastně shrabáním na hromadu uděláme záležitost poměrně odolnou a věřím, že si pak spousta lidí láme hlavu, co s ní. A pálení pak přichází do úvahy jako poslední

možnost. Ideální rozhodně není ani zvyk listí sbírat sekačkou. Zvláště zjara, a to opět z důvodu ochrany živočichů. Hrabanka je pro zimní období kolonizována klidovými stádii hmyzu a dalších živočichů, kteří se rozptylují do svého okolí až v průběhu jara při vyšších teplotách. Shrabání a kompostování jim dává velkou šanci na přežití, mulčovací pojezd technikou už příliš ne.

I kompostování má samozřejmě svá pravidla. Suché listí nebo suchou trávu, tedy materiály bohaté na uhlík, je nutné míchat s čerstvou hmotou nebo jiným materiálem bohatším na dusík a strukturně prosypávat zeminou nebo starším kompostem, aby rozkladné procesy mohly probíhat. Důležité je i udržovat správnou vlhkost směsi (ano, i kompost se zalévá). Listím a podobnými materiály je také možné hloubkově obohacovat záhony (zejména ty pro plodiny I. trati) - vykopeme zeminu, zapravíme rostlinné zbytky a zeminu naházíme zpět. Je to sice fyzicky náročnější, ale eliminujeme práce spojené s kompostováním.

Ze všech výše uvedených důvodů vyplývá, že hrabání a případně pálení listí je jeden z těch anonymních zvyků, které se úspěšně předávají z generace na generaci, aniž by se většina realizátorů zamyslela nad hlubším smyslem. Určitě to úzce souvisí s naší podvědomou snahou udržovat své zahrádky a pozemky uklizené, i když z hlediska biodiverzity je to ve většině případů na škodu.

Na druhou stranu je třeba říci, že i poznání v této oblasti určitým způsobem postoupilo. Zprávy v médiích tak nové nařízení komentovaly poměrně pozitivním způsobem, kdy řada zahrádkářů opatření chápe a samosprávami stačilo posílit soz organického odpadu pro ty, kteří se využitím rostlinného materiálu nechtějí zabývat.

Ale nebyli bychom v Česku, kdyby se zákaz i té největší zbytečnosti obešel bez hloupého švejkování. Místo toho, aby se někteří našinci zamysleli v širších souvislostech, vyrojila se také plejáda návodů, kterak nový předpis obejít. Absolutní zlato pak získává doporučení opéct si v případě kontroly nad zapálenou hromadou listí buřty.

No, dobrou chuť. Ideální způsob, jak si vytvořit hned dvakrát karcinogenní večeři.

-ji-

Jarní práce v ptačím parku Zbudovská blata – 1. 3. 2025

Nový ptačí park Zbudovská blata je necelé dva roky po svém založení pořád ještě v začátcích, ale i tak se už kolem něj stačila zformovat parta dobrovolníků, s kterou se dá při pracovních i vzdělávacích akcích pro veřejnost počítat. A akce samy také už získaly svůj víceméně ustálený řád. Asi nikoho z nás, kdo se o park zajímáme, tedy nepřekvapilo pozvání na jarní práce, naplánované na první březnovou sobotu.

Navázali jsme na loňské březnové činnosti. I tentokrát se odstraňovaly nálety na místech, kde je z různých důvodů potřebné prosvětlení a kde navíc chceme trochu zjednodušit život vzácným druhům bahňáků v době jejich hnízdění. Blízkost vzrostlých dřevin má sice svoje přednosti, ale na druhou stranu nabízí až příliš výhodné skryše pro predátory. A tak nám nezbylo než vyrazit s motorovými i obyčejnými pilami a některá místa patřičně přizpůsobit. Bujné porosty u mokřin jsou nyní po našem zásahu částečně probrané a snížené a i v následujících letech je budeme udržovat tak, aby se už do původního stavu nerozrostly.

Bylo nás méně, než jak se to povedlo před rokem, ale i tak byla účast poměrně hojná – 23 osob. Ti zdatnější řezali, ostatní odtahovali větve dál od břehů, olamovali výhony a třídili dřevo na větší a menší kusy. Menší se páliily, větší zčásti odvezly a z ostatních jsme připravili základ pro budoucí „broukoviště“. Na hmyz jsme pamatovali i tím, že starší trouchnivějící větve jsme nechávali tam, kde jsme je nacházeli, a jen jsme některé pořezali na menší části. V jejich případě je jasné, že ukrývají všechny možné obyvatele a že se nehodí ke spálení. Z trvale ořezávaných dřevin (což jsou skoro samé vrby, už teď zčásti napadené mj. ohňovcem obecným a sítkovcem načervenalým) se navíc časem stanou loggery. Dřevokazné druhy tím získají rozšířené působíště. A ve výsledku to bude díky pestřejší nabídce potravy dobré i pro ptactvo, na kterém v ptačím parku záleží přednostně.

Další, co jsme během dne ještě stihli, bylo nainstalování čerpadla k zavodnění nové terénní sníženiny.

Jednu chvíli jsme také hrabali stařinu u jedné z mokřin. Na jiném místě, předem zbaveném porostu, se naopak pracovalo na tom, jaké tam vyrostou nové, mladé rostliny. Měli jsme z minulého roku [nakartáčované osivo](#) z ploch s pestrým porostem, a tedy i s vhodnými semeny. A dvě z nejstarších účastnic akce dostaly čestný úkol rozsévaček. Zasetá semena patřila mj. těmto vlhkomilným druhům: bukvice lékařská, svízel syřišťový, bílý a severní, žluťucha lesklá a krvavec toten.

Pokud jde o pozorované druhy, daly se odhadnout předem a pak se to při práci i potvrdilo. Vyplašili jsme zajíce a bažanta, kromě nich jsme viděli ještě na obloze plachtícího orla mořského, káni lesní, luňáka červeného, poštolku obecnou, volavku popelavou a vránu obecnou, slyšeli jsme strnada obecného a zaznamenali přílet konipase bílého... Několikrát nad námi přelétly husy velké. Při návratu k místu srazu jsme nad lesíkem viděli datla černého a slyšeli jsme jeho typické „kri-kri-kri“. Ráno na tom samém místě bubnoval i strakapoud velký. A jak to k začátku března neodmyslitelně patří, na obloze se vznášel a zpíval skřivánek.

Co nás mile překvapilo, to bylo cestou domů první letošní setkání s párem čejek chocholatých, které poletovaly nad polem mezi Mydlovary a Zbudovem. Doufejme, že naše úpravy na území ptačího parku budou příznivé a že letošní hnízdní sezóna čejek i dalších druhů bude co nejúspěšnější!

-ah-

Překopávky

Louky našeho dětství na prodej

Dovolte mi malou osobní zpověď. Ve Strakonicih bydlím už 40 let. Za tu dobu jsem měl možnost pozorovat, jak zástavba zkonzumovala obvodový prstenec volné krajiny v nezanedbatelné šíři. Pod příkrovem většinou satelitních rodinných domků zmizely a mizí louky a pole v lokalitách Za Stínadly, K Dražejovu, Na Muškách a na dal-

Louky Na Vinici ještě před stavbou severního půlobloubu, foto -jj-

ní. Centrum města co by kamenem dohodil, krásný výhled, v zádech les, nová nákupní zóna v dohledu. V podstatě americký sen po česku. A taky tak trochu smutné zrcadlo dnešní doby. Zatímco centra měst a obcí se vylidňují a začínají se rozpadat, nové projekty na okrajích měst jsou vítány s otevřenou náručí a do určité míry se stávají projevem „pokroku“ a „rozvoje“.

Pokud bydlíte někde v severní části Strakonic, určitě lokalitu Na Vinici dobře znáte. Louky nad restaurací Ráj - tolik oblíbená destinace houfu pejskařů, lidí proudících do okolních zahrádek nebo jen tak procházejících se, případně mířících někam do vzdálenějších končin - na vrch Šibeník, Ryšovy a další. Není to jenom tím, že tohle místo je dobře přístupné, je to hlavně tím, že je jediné zbývající v této části města.

Jestli někde tady nejen bydlíte, ale také jste tu vyrůstali, pravděpodobně jste svahy Holého vrchu využívali pro zimní radovánky, výpravy v ostatních částech roku..., v pozdějším věku pak pro relax na některé z laviček s pěkným výhledem na celé město. Měl jsem to podobně. Tedy mám, i když tento čas vyměřený spotřební společností se krátí. Místo bude nenávratně vyrváno z kořenů. Pro naplnění touhy několika málo šťastlivců, kteří si na svůj mnohamiliónový sen dokázali našetřit nebo se pro něj do konce života zadluží. Protože tohle určitě nebude projekt řešící tíživou bytovou situaci slabších vrstev obyvatelstva. Žijeme ve společnosti, která se naučila tento model nejen respektovat, ale i vyžadovat. A přestali jsme se ptát, na úkor čeho nebo koho se tak stane.

Když jsem se dozvěděl, že celá věc patrně směřuje do svého finále, těžko se mi to skousávalo. A pak jsem se nedobrovolně natlačil do myšlenkového experimentu - bylo by to stejné, kdyby se jednalo o zástavbu na druhém konci města? A tak trochu jsem se zhrozil, když jsem si odpovídal, že ne tak úplně. Ale nakonec jsem si uvědomil to nejpodstatnější. Není to vlastně jedno? Není v tom skrytá podstata? Co kdyby každý z nás zkusil zabojovat za místa a principy ve svém nejbližším okolí? Nezměnilo by se přece jenom něco?

Až na loukách svého dětství uvidím buldozery, bude samozřejmě už pozdě. Navíc si svoje mizerné pocity budu muset zpracovat sám. Ale třeba to podobně vidí víc lidí. Jenom se to bojí říct nahlas. Nebo si myslí, že takhle je to normální. Samozřejmě, že bojovat s kolosem developerské výstavby fakticky podporované všemi dostupnými institucemi, to je trochu nerovné utkání. Ale třeba se to jednou změní. Třeba si jednou uvědomíme, že tu jsou i jiné hodnoty než naše krátkodobé materiální výhody. -jj-

ších místech. Podobným směrem se vydává i řada obcí, a tak můžeme zakousávání nových parcel do krajiny pozorovat vlastně všude kolem nás. Čím je to způsobeno, jaký to má všechno dopad a kam to všechno může vést, už jsme v našem časopisu psali (viz [Kompost č. 2/2024](#)).

Lokalita Na Vinici / Šibeník se nachází při severním okraji města. Část území již ve prospěch rodinných domů zmizela, nyní zbývají nezastavěné tři, resp. čtyři louky o ploše zhruba 9 hektarů, které zůstaly po rozvoji města v předchozích dekádách. Zatímco zahrádkářské kolonie jsou již bezbolestně zarostlé do úpatí strakonických kopců a severní dopravní půlobloub je možné pro své provedení v zářezu s jistou dávkou fantazie tolerovat, plánovaná rozborka zbývajících území bude nenapravitelným zásahem. Prostor je v hledáčku územních plánovačů a developerů již delší dobu. Jedná se o místo k rodinné výstavbě bezesporu lukrativ-

Západní část území ještě jako orná půda (2005), foto -jj-

Na kafičko s... Pavlem Štorchem

Další díl našeho občasníku tentokrát vyzpovídá člověka, který je sice rozkročený přes více oblastí, ale těžiště jeho zájmu leží v environmentálním tématu - konkrétně v přírodě blízském lesnictví. Ač původem ze severních Čech a dlouhodobě žijící a pracující v Praze, rodinnými vazbami je stále připoután k regionu Strakonicka a snaží se zde zapouštět kořínky nejen zdravějšího lesa, ale i osvěty skrze dobrovolnické akce. Na kafičko jsme pozvali lesníka a učitele Pavla Štorcha.

Pavle, v rozhovoru pro Hnutí DUHA jsi prozradil, že tvůj vztah k lesu se formoval už od dětství na rodinném statku u Radomyšle, kam se ještě dostaneme. Zajímalo by mě ale, jak jsi dospěl k onomu alternativnímu přístupu, který už se sice dnes pomalu stává hlavním proudem, ale dříve tomu tak rozhodně nebylo. Dalo ti nějaké základy už lesnické vzdělání, nebo sis k tomu musel najít vlastní cestu?

Ty dětské kořeny nebyly jen u Radomyšle. Vyrostl jsem v Ústí nad Labem, které je obklopené listnatými lesy na tak prudkých svazích, že často nejsou tyto lesy příliš obhospodařované. Myslím, že co člověk kolem sebe vidí celé dětství, se promítá do toho, co považuje za normální. Pro mě je normální les listnatý. Až tam, kde je chladněji a více vlhkosti, nastupují smrky. Tedy v nejvyšších českých horách – to jsem zjistil díky Hnutí DUHA, prostřednictvím kterého jsem se od 16 let zapojil do kampaně za skutečný národní park na Šumavě. Tedy národní park převážně bezzásahový. Hnutí DUHA se již tehdy také obecně angažovalo za ekologické lesnictví, takže jsem byl na exkurzích u Vasilu Hutníka, který spravoval lesy města Solnice, nebo bohužel již zesnulého Leoše Košťála v Beskydech pod Lysou horou. Klíčové pro mou cestu za ekologií obecně ale byla organizace Sněm dětí České republiky za životní prostředí. Byl to parlament mládeže, který měl zástupce ve věku 12–17 let

z každého okresu v ČR. Organizoval to ČSOP Praha Koniklec a můj vděk v tomto dodnes patří Václavu Bratrychovi. V tomto sněmu jsme měli spoustu školení, přednášek a exkurzí na nejrůznější témata. Trvalo to čtyři roky a vznikly tam klíčové kontakty a přátelství.

Několik let jsi působil na správě Národního parku Bavorský les. Jak ses k téhle příležitosti dostal a co tam bylo tvou hlavní pracovní náplní?

Po gymnáziu jsem nevěděl, jestli jít humanitním, nebo přírodovědným směrem. Začal jsem tedy souběžně studovat germanistiku a lesnictví. Když jsem měl hotového bakaláře, narazil jsem na nabídku praxí v německých chráněných územích pro studenty, které zaštiťovalo UNESCO za sponzoringu německé banky Commerzbank. Pod jménem Umweltpraktikum to funguje dodnes a doporučuji i českým studentům se znalostí němčiny se o to zajímat. Dostal jsem se takto v létě 2008 do Bavorského lesa. Z dob Hnutí DUHA jsem věděl, že na tamní správě vznikla a byla přes mnoho obtíží prosazena myšlenka důsledné bezzásahovosti i v bývalých hospodářských lesích. Přišli na to, že je to poměrem cena – výkon nejefektivnější a pro přírodu nejsvobodnější cesta k ochraně přírody. Ta myšlenka mi přišla tak revoluční, že mě táhla jako magnet. Bohužel jsem lidi, kteří ji prosadili, zažil jen několik let před jejich odchodem do důchodu.

Co jsem zde měl na starosti? Praxi jsem prodloužil první smlouvou na překládání webových stránek parku do češtiny a monitoring českých médií. Při tom jsem začal také tlumočit vzájemná jednání vedení parků. Bavorský les

Foto archiv Pavla Štorcha

se opakovaně v českých médiích propíral a chtěli o tom mít přehled. Postupně jsem svou činnost rozšiřoval, aktivně zval české politiky a stakeholdery na návštěvy Bavorského lesa, organizoval česko-německá setkání mládeže, výtvarná symposia, exkurze pro studenty lesnictví a pomáhal, s čím bylo na česko-německém poli potřeba. Bylo to v dobách vyhrčené situace na Šumavě, kdy se zde vystřídalo několik ředitelů parku, v Praze se měnili ministři životního prostředí, v médiích se oznamovalo otevírání nových hraničních přechodů, aniž by to bylo projednáno s bavorskou stranou... Bavoři nejen v Grafenau, ale i na ministerstvu v Mnichově chtěli mít přehled, co se to v Čechách děje, a to byl můj hlavní úkol. Největší radost mám z toho, že i po mém odchodu na Správě místo pro česko-německou spolupráci zůstalo.

Současným zaměstnáním jsi pedagog; působíš jako učitel zeměpisu, biologie a němčiny na jednom z pražských gymnázií. Daří se ti v rámci výuky, řekněme, předávat nějaké ideje, se kterými souzníš? Je na to vůbec mezi naplňováním učebních osnov prostor? A jaké jsou případně odezvy od studentů?

Mé zkušenosti ukazují, že české učební osnovy rozhodně neomezují osvěcené ředitele a učitele při inovaci učebního obsahu. Nesetkal jsem se s tím, že by mi někdo z vedení či kolegů jakkoliv bránil. Odezva studentek a studentů na látku, která je propojená s aktuálním děním, byla zpravidla lepší než na látku, která, zvláště u zeměpisu, strašně rychle stárne. Vezměme si příklad firmy Tesla – během několika let od technologického pionýra přes firmu, která donutila ke změně technologie třeba i Volkswagen, až k šílení jejího zakladatele, který dnes podporuje popírače změny klimatu. Zároveň je to příběh, který je bytostně látkou zeměpisnou – průmysl, energie,

doprava, geopolitika. Učil jsem vždy o možných rizicích závislosti Evropy na energiích z Ruska a Blízkého Východu, kde se neuznávají lidská práva, a ejhle... Jsem rád, že zažívám dobu, kdy si solární panely s baterií mohou na střechách svých domů dovolit stále větší části společnosti – z toho mám radost, jakkoliv by mě ještě více těšilo, kdyby ty panely nebyly vyráběné v Číně. U biologie děti velmi dobře chápou, proč jsou byty u hlavních silnic levnější – lidé tam umírají kvůli prachu dříve.

V Praze také již delší čas vkládáš svou energii do záchrany železničního mostu pod Vyšehradem před demolicí. Jelikož je tohle téma už trochu mimo záběr našeho časopisu, mohl bys případné zájemce odkázat na bližší informace nebo nějaké shrnutí téhle kampaně?

Vše podstatné se dá najít na webu nebourat.cz, případně na webu vysehradskymost.cz. Z ekologického pohledu jde o to, že schopnost opravovat s sebou často nese výrazně nižší uhlíkovou stopu než přístup vyhodím a postavím nové. V druhé řadě jde potom o fair play a dodržování zákonů. Více to nechci rozvádět. Těší mě, že jsme přesáhli 25 000 podpisů. Je to jedna z největších petic v oblasti železnice a památek.

Pojďme teď už do jižních Čech. Tvá rodina získala zpět v restitucích statek v Kaleticích u Radomyšle. V lesích na Borku jsi aplikoval své poznatky při přestavbě smrkového lesa napadeného kůrovcem. Mohl bys stručně popsat „technologický“ postup?

Základním východiskem pro mě bylo nepoužívání herbicidů a později umožnění více přírodních procesů. Dodnes mi vadí, že se např. RoundUp používá téměř všude v krajině – v zahrádkách, při údržbě cest či tratí, v zemědělství a bohužel i v lesnictví při potlačování buřeně. Když někdo při obnově lesa nevyužívá břízu, třešně, vrby, osiky či jeřáby, které prakticky kdekoli rostou bez jakékoliv pomoci, přijde mi to prostě jen jako plýtvání. Dalším pilířem byla chuť les nadále spravovat jako hospodářský, tak aby to nebyla hra na ochranu přírody. Účelem hospodářských lesů je produkce skvělé obnovitelné suroviny – dřeva. Pokud jej nevyprodukujeme zde, hrozí, že jej někdo začne shánět v globálních dodavatelských řetězcích a budou se těžbou poškozovat třeba někde i nedotčené pralesy. V začátcích asi bylo i deklarovaným cílem více stanovištně původních dřevin. Dnes už na mapy přirozené původní vegetace tolik nevěřím, stejně jako na masivní výsadbu sazeniček z lesních školek – to ale byly právě zkušenosti z více než dvaceti let péče o ten kus lesa. Závěrem samozřejmě nezapomenout na to nejdůležitější. A tím je potřeba vše chránit proti okusu spárkatou zvěří – to je skutečně Skylla a Charybda českého lesnictví – bedlivě a nyní již s obavami sleduji, zda Marek Výborný bude dalším z ministrů zemědělství, kteří si na myslivecké lobby vylámou zuby, anebo ušetří českému státu miliardy a otevře cestu k zdravějším lesům.

Několik sezón tady pak probíhaly dobrovolnické Týdny pro les pod Hnutím DUHA. Můžu potvrdit, že atmosféra byla skvělá. Byla v něčem manuální pomoc party nadšenců nenahraditelná? A vyskytly se během těchto akcí nějaké komplikace?

Pomoc dobrovolníků byla nenahraditelná především proto, že některé práce v krajině žádný stroj neudělá tak dobře jako lidská ruka. Například všimnout si ve zmeči svízele, vrbovky, maliníku a ostružiny semenáčku osiky či vrby a uvolnit jej tak, že křehký letorost nezlomím – to chce lidskou ruku. Podobně uvolnit zarostlý dub z oplocení, které je potřeba znovu napnout, vyžaduje kombinaci zručnosti a trpělivosti. Pak je tady ale ještě další úroveň, a to je zážitkově–vzdělávací: zájem a porozumění o témata zemědělství, lesnictví či ochrany přírody skutečně jde nejlépe přes pobyt a práci venku. Při dotyku vyschlé půdy začátkem dubna nemusíte vysvětlovat dramatičnost jarního sucha. Komplikace... Když se kácí les, vždy se nějaká tříska najde. Na jednu stranu jsem byl rád za to, že jsme se na majetku původně mých prarodičů, později mého strýce, mohli angažovat, na stranu druhou to samozřejmě přinášelo zbytečné diskuse a dohady. No a mezi dobrovolníky byly samozřejmě také rozdíly v pochopení naší situace či schopnosti se něco rychle naučit.

Pro lesnictví je podstatná dlouhodobost a kontinuita. Asi už není tajemstvím, že aktivity v kaletickém lese tak trochu ztroskotaly na úrovni vlastnických a mezilidských vztahů. Chceš to nějak blíže rozebrat?

S odstupem několika let jsem rád za to, co máme za sebou. Byla to velká škola. Některé lekce by nemusely trvat tak dlouho. Pokud bych mohl rozdat nějakou všeobecnou radu: není nad osobní vlastnictví, pokud chcete dělat něco na vlastní pěst a podle vlastních představ. Zároveň je skvělé se soustředit na péči o vztahy s různými osobami, které na to místo mají nebo mohou mít vliv. Třeba i díky tomu se může dnes konat tento rozhovor, třeba i proto nám někteří z lidí, pro které byly Kaletice důležité, bezúročnými krátkodobými půjčkami

Exkurze s hydrobiologem Davidem Pithartem v rámci Týdnů pro les 2021, foto -jj-

Jeden z nově pořízených lesů (vrch Řanda) - březen 2023 / květen 2024, foto Jaromír Kyzour

místním živnostníkem. Obecně více pozorovat a přemýšlet a méně se dříť. Velkou inspirací nám je kniha Revoluce jednoho stébla trávy od Masanoby Fukuoky. No a lákají mě technologie – např. představa, že v dohledné době budou i silnější elektrické motorové pily, kdy člověk při práci v lese nebude muset dýchat zblízka zplodiny spalovacích motorů – na to se hodně těším. Také pevně věřím, že mé současné auto je poslední se spalovacím motorem.

Pozitivní novinkou bylo před nedávnem rozhodnutí pokračovat v tradici Týdnů pro les právě v rámci těchto porostů. Nyní máš možnost případné zájemce na tuhle letní akci pozvat.

Všechny zájemkyně a zájemce různých věkových skupin srdečně tímto zvou od 2. do 9. srpna do Doubravice u Volyně na dobrovolnický pracovní týden. Budeme stavět oplocenky, hledat a vyžínat zmlazení, možná dělat nějaké probírky v starých smrkových výsadbách a pozorovat. Bude čas i na odpočinek, sdílení, inspirativní četbu, přednášky a výlety – namátkou pojedeme do NP Bavorský les, přednášku předběžně potvrdil Marek Orko Vácha či lidé bojující za zachování pralesů v Rumunsku či Kanadě. Online se přihlásí i kolegové s aktualitami z Lesoochranářského zoskupenia Vlk. Nebude chybět ani entomologická, případně ornitologická exkurze. Bližší informace budou brzy na webu Hnutí Duha – [týdny pro les a krajinu](#). Třešničkou na dortu bude veganská kuchyně a v případě veder koupaliště ve Volyni.

-jj-, Pavel Štorch

mi pomohli k zakoupení lesa, o kterém bude ještě řeč.

Co to pro ten les a započatou obnovu vůbec znamená?

Z ohleduplnosti k vlastní duši tam nejezdím, takže nemám přehled. Ale udělalo mi radost, když jsem zárodky nově založených mezí spatřil na leteckých snímcích. Díky pokračující důvěře s pachtýřem těch polí, panem Neidlem, je nadále při hospodaření objíždí.

K obnově lesa: myslím, že na mnoha místech byla ta obnova lesa ne započatá, ale celkem pokročilá, nejstarší z vysazených dubů měly přes čtyři metry, osiky či břízy byly veliké stromy, desítky habrů měly několik metrů a v našich začátcích v lese nebyl ani jeden. Věřím, že lidé, které si na správu lesa najal strýc, mají elementární lesnické znalosti a budou s tím pracovat. Nejraději bych byl, kdyby toho nedělali tolik a spíše nechali přírodní procesy, aby vybraly, co se na to místo do současného klimatu hodí nejvíce.

Svou širší vizi jsi nevzdal a pro změnu konkrétních věcí na konkrétním místě jsi pořídil několik lesních pozemků v okolí Doubravice u Volyně. V jakém jsou stavu a jaké jsou tady hlavní cíle?

Hlavním cílem je aplikovat znalosti a zkušenosti s více než dvacetiletým působením v Kaleticích. Více pracovat se semeny než školkovanými sazenicemi, zcela se vymanit z tlaku velikých lesnických dotací a více se zaměřit na hodnoty ochrany přírody, kvalitu půdy, práci s vodou a stabilitu lesa. Nebráníme se průzkumu oblasti agrolesnictví či obnovy nízkých (výmladkových) či středních lesů. Z hlediska techniky bychom zde rádi pracovali s koňmi, kde se nám teď otevřela možnost skvělé spolupráce s jedním

Vstavač bledý - vzácný rostlinný poklad Strakonic

Vstavač bledý (*Orchis pallens*; syn. *O. sulphurea*) patří mezi zástupce rodu vstavač (*Orchis*) rostoucí na území naší republiky. Celý rod vstavač je nominálním rodem čeledi vstavačovitě (*Orchidaceae*), od níž se následně odvozuje pojmenování celého řádu vstavačotvarých (*Orchidales*; někdy též označ. jako řád chřestotvaré - *Asparagales*), který se řadí do třídy rostlin jednoděložných (*Liliopsida*). Jednoděložné rostliny tvoří zhruba jednu čtvrtinu (asi 60 100) druhů všech krytosemenných (kvetoucích) rostlin a jejich charakteristický znak představuje skutečnost, že zárodek (embryo, klíček) obsažený v semeni má založenu pouze jednu dělohu (cotyledon), vedle níž se nachází pupen (plumula).

Do vlastní čeledi vstavačovitých potom souhrnně řadíme vesměs vytrvalé byliny rostoucí převážně v tropech, ale i v dalších podnebných pásech. Pod zemí často mívají oddenky nebo kořenové hlízy. Zvláště tvarově nápadné jsou hlízy rodu vstavač (*Orchis*), jejichž tvar připomíná mužské reprodukční orgány a podle kterých se také

rostlina oficiálně jmenuje (řecky orchis = varle). Dříve právě kvůli onomu tvaru byly hlízky vstavačů dokonce považovány za afrodiziakum. Tento jejich údajný účinek ovšem nebyl dodnes nijak prokázán. Vstavačovitě rostliny jsou obvykle oboupohlavné, což znamená, že v jednom květu se společně nacházejí samčí i samičí reprodukční orgány, tedy tyčinky i pestík. Někdy mají vstavačovitě (orchideje) samostatné květy, avšak častější je u nich uspořádání květů v rámci květenství (především lata, hrozen či klas). Prakticky u všech orchidejí se obligátně vyskytuje endotrofní orchideoidní mykorrhiza, což je úzké soužití (symbióza) mezi kořeny vstavačovitých rostlin a některými druhy převážně stopkovýtrusých hub. Jedná se o specializované symbiotické houby neschopné přežít bez svého hostitele. Vazba mezi houbou a rostlinou u endomykorrhizy probíhá tak, že houbová vlákna (hyfy) proniknou do kořenových buněk vstavačovitých rostlin. Někdy dokonce rostliny začnou na určité houbě parazitovat. V dotyčném případě samozřejmě houba z tohoto vztahu žádný užitek nemá. Tehdy hovoříme o jevu zvaném mykotrofie. Pro přežití orchidejí je však popsán symbiotický nebo parazitický přístup naprosto nezbytný. Jejich semena jsou totiž velmi malá a lehká, aby se mohla lépe šířit prostřednictvím větru (anemochorie). Navíc obsahují jenom nedokonale vyvinuté embryo (embryonální tělísko neboli protokorm), které se úplně vyvíjí teprve během první fáze klíčení. A právě v ten moment je nutná vazba s hyfami určitých hub, protože drobná semena neobsahují skoro žádné zásobní látky a vyvíjející se klíček musí živiny čerpat od hub (tzv. heterotrofní způsob výživy). Po vytvoření listů začne u řady orchidejí probíhat fotosyntéza (autotrofní výživa) a tyto následně začnou na energii bohaté fotosynteticky vyrobené cukry zčásti předávat své symbiotické houbě. Jiné druhy vstavačovitých si však určitou míru závislosti na mykorrhize podrží i nadále. Kromě dalšího právě potřeba mykorrhizy je jednou z příčin, proč se mnohé orchideje vyskytují dosti vzácně a jsou omezeny jedině na určité typy lokalit.

Mladý exemplář, foto Alan Šturm

Vstavač bledý (*Orchis pallens*) je druhem orchideje rozšířený ve většině Evropy a v Malé Asii. Nenajdeme ho jen ve Španělsku, na Britských ostrovech a ve Skandinávii. U nás jde celkově o rostlinu vzácnou, a to pak platí hlavně pro Čechy, kde se uvádějí pouhá 3-4 stanoviště jeho výskytu (Podkrkonoší, Karlovarsko, Tachovsko a Strakonicko). Na Moravě je rozšířen podstatně více, především na jihovýchodě a východě území (např. pohoří Bílé Karpaty, Javorníky, Vsetínské vrchy, Chřiby, Beskydy). Roste v řídkých a světlých listnatých lesích (zejména bukových a dubových), při lesních okrajích a někdy také na vlhčích nehnojených loukách. Obývá pásma od nížin a pahorkatin až do podhůří. Půdy preferuje bazické (zásadité), nejlépe vápnité. Podle národního červeného seznamu je klasifikován jako druh silně ohrožený, vzácný a ustupující (kategorie C2b) a legislativně chráněn jako silně ohrožený taxon. Navíc je zahrnut do mezinárodní úmluvy CITES, která kontroluje a reguluje mezinárodní obchod se stanovenými ohroženými druhy rostlin a živočichů.

Květenství - hrozen, foto Alan Šturm

Oproti jiným vstavačům rozkvétá brzy, už ke konci dubna. Každá rostlina ukrývá v zemi dvě oválné hlízky a dorůstá výšky 15-40 cm. Jako jediný z tuzemských vstavačů kvete žlutě a barevně se jedná o nejméně variabilní druh rodu *Orchis* u nás. Jednotlivé bledě žluté květy jsou uspořádány do hrozu a jejich okvětní lístky tvoří neúplnou přilbu. Pysk květu je zřetelně široký, delší než ostatní okvětní lístky, mírně vypouklý a jen trochu vykrojený do tvaru trojitěho laloku. Plodem je tobolka (capsula) obsahující mnoho malých semínek, která po uschnutí a puknutí tobolky roznese vítr.

Výskyt vstavače bledého na Strakonicku představuje velice důležitou záležitost, neboť je to jediná oblast jeho růstu v jižní části Čech. Celá zdejší populace není sice příliš početná, ale zato dlouhodobá a stabilní. Konkrétně jde o přírodní památku Sedlina poblíž obce Rovná. Jednotlivé rost-

liny bývaly předmětem péče strakonických ochránců přírody, kteří vždy dbali o to, aby je nedusilo spadané listí či neutiskovalo ostružiní. Vlastně tím suplovali dřívější úlohu pasoucích se hospodářských zvířat. Ještě několik roků nazpět bylo rovněž nutné opravovat a popř. obnovovat pletivové "klíčky" chránící každý ze vstavačů před okusem od srnčí zvěře. Avšak tohle opatření v současnosti není prozatím třeba provádět.

dět, jelikož došlo k organizační změně. KÚ nyní zajišťuje péči o PP ve spolupráci s najatou firmou a vstavače byly zahrnuty do areálu nově vybudované lesní oplocenky. **Alan Šturm**

Použité zdroje:

- 1) botany.cz/cs/orchis-pallens/
- 2) cs.wikipedia.org/wiki/Vstavač_bledý
- 3) FIBICH, O., SKALICKÝ, K.: Obrazy z dějin Strakonice. 650 let města, Strakonice 2017.
- 4) NOVÁK, J., SKALICKÝ, M.: Botanika, Čtvrté vydání, Powerprint, Praha 2017.
- 5) Orchis pallens - vstavač bledý, internetová databáze Pladias.cz
- 6) PONERT, J.: Jak rostou orchideje ze semen, článek v časopise Živa (viz [zde](#))
- 7) SPOHNOVÁ, M., GOLTE-BECHTLEOVÁ, M., SPOHN, R.: Co tu kvete? Originální průvodce přírodou, Vydání druhé, Euromedia Group, a.s., Praha 2021.

Ekošpeky - 19. Kočky

Ano, čtete správně. Domácí kočky, nejčastěji vnímané jako roztomilá stvoření doprovázející člověka, se v několika ohledech dostávají do křížku se zájmy ochrany přírody a ekologické šetrnosti. Stávají se tak nečekanou součástí našeho seriálu. Zасvěcenější asi budou tušit; probereme dva hlavní tematické okruhy. Predaci ptactva, případně další fauny, a ekologickou stopu výživy domestikovaných koček.

Kočka domácí je takřka mytologicky označována za užitečného tvora, který loví drobná zvířata člověkem považovaná za škůdce. Máloco je však v této tematické oblasti od pravdy vzdáleno více. Hlodavci, případně další malí savci, tvoří dle výzkumů pouze asi čtvrtinu kočičí kořisti. Kočka samozřejmě nerozlišuje mezi běžnými a vzácnějšími druhy, navíc početnost populací těchto zvířat se setrvale snižuje. Čím dál větší podíl predace tak směřuje do oblasti ptactva, dále také plazů, případně i obojživelníků. Co může člověka mást, je fakt, že až 80 % své kořisti kočky nepřinášejí domů.

V Česku je nejvyšší zastoupení chovaných psů a koček na obyvatele napříč celou Evropou. Počet domácích koček se odhaduje na jeden milión, alespoň jednu kočku vlastní 23 % domácností. Velkým otazníkem pak zůstává množství koček toulavých. Predační tlak na volně žijící faunu tak bude u nás extrémní. Přesná čísla z naší země bohužel chybějí. Pro ilustraci tohoto velkého environmentálního problému si tak budeme muset vystačit s údaji ze zbytku světa.

Např. v Kapském městě uloví 300 000 zdejších koček za rok zhruba 27 miliónů jedinců volně žijících zvířat. V USA jde na vrub kočkám každoročně 1,4-3,7 miliard ptáků (viz [zde](#)). V Británii kočky za rok uloví asi 29 miliónů jedinců ptactva (viz [zde](#)). Alarmující jsou data, prokazující vliv koček na populace chráněných druhů živočichů. Přímou s kočkami je možné spojit vyhynutí až 26 % druhů živočichů z Červeného seznamu (viz [zde](#) a [zde](#)). I když nejfatálnější ekologický dopad je zaznamenáván v křehkých ostrovních ekosystémech, vliv na „běžnou“ českou krajinu není o mnoho smířlivější. Výjimkou jsou samozřejmě zcela domácí kočky (zejména ve městech). Kočky „polovenkovní“ nebo „venkovní“ decimují populace zejména zatím ještě běžnějších druhů zpěvného ptactva a přispívají tak k fenoménu mizení ptáků ze zemědělské krajiny. Jakožto predátoři šetřící svou energii se samozřejmě častěji zaměřují na druhy hnízdící na zemi, případně ptáky méně mrštné.

Prakticky o žádném zvířeti nemůžeme s klidným svědomím říci, že loví jen pro zábavu. U kompletně krmených koček se však lovecká touha nijak výrazně nesnižuje. Dá se tak hovořit o výrazně pudové záležitosti - zkrátka kočky loví, i když nemají hlad (viz např. [zde](#)). Což potvrzuje v jednom z výzkumů rozbor nutrientů z kočičích hmatových vousek (viz [zde](#)). Ve stejném článku jsou rozebrány i způsoby, jakými se dá predáční tlak snižovat. Nemusíme se spoléhat jen na tradiční rolničky, způsobů existuje více.

A nyní se dostáváme k druhé podstatné záležitosti. Odhaduje se, že jen výroba krmiv pro psy a kočky stojí za spotřebou přibližně pětiny celosvětové produkce masa z tzv. hospodářských zvířat a ryb (v USA je uváděno až číslo 30 % - viz [zde](#)). Když si uvědomíme, jak obrovská ekologická stopa v podobě produkce skleníkových plynů, záboru půdy nebo mizení vzácných ekosystémů za živočišnou produkcí stojí, měli bychom se začít vážně tázat, zda je naše chovatelská záliba udržitelná. Vzhledem k vysoké početnosti koček jde významná část

Foto Eva Hadová

oné pětiny právě na jejich vrub. O to spíše, že kočky jsou ve srovnání se psy typickými masožravci. Tendence koček manipulovat se svými majiteli směrem ke koupi kvalitnějších produktů je terčem mnohých vtípků, situaci to však nikterak nevylepšuje. (Ostatně je to dobře vidět i na podílu reklamy na kočičí žrádlo ve vysílání TV.)

Pokud se tento dopad zkombinuje s dopady kočičího lovu, dostává se oblíbený mazlíček do pozice vážného ekologického rozvrátitele. S výjimkou všech existujících praktických návodů a výtvarných ke snižování schopnosti koček lovit zástupce divoké fauny tak zbývá účinné opatření pouze jedno. Přehodnotit námi chovaný počet těchto zvířat. Začít můžeme určitě v oblasti hluboce zakořeněných „vesnických“ mýtů o nepřírozenosti kastrace nebo neochoty vzít v této otázce trochu rozumu a zodpovědnosti do hrsti. Tisíce koček se stále ještě nekontrolovatelně množí čistě z důvodu lidské pohodlnosti a ignorace. Neodnáší to pouze kočky samotné, ale i mnohé další druhy našich zvířecích souputníků. -jj-

Ptačí hodinka

Ptačí hodinka je sčítání ptáků na krmítkách a v jejich okolí, organizované Českou společností ornitologickou. V Kompostu [č. 3/2024](#) se psalo o loňském 6. ročníku. V letošním roce probíhal 7. ročník 10. - 12. ledna. Pravidla sčítání jsou sice pořád stejná, ale ptáci přilétají velmi různí. V pátek se mi ani sčítat nechťelo, párek dlasků tlustozobých mě však donutil zapnout počítač. Také přiletěli zvonci zelení, které jsem loni vůbec neviděla. Z vrabců chyběli vrabci polní, objevil se jen vrabec domácí. I když jsem v neděli měla jen pět druhů, byla jsem spokojená, protože vždy si říkám: „Co když nepřiletí vůbec nic?“ I takové sčítání se přesto počítá. Podle časopisu Ptačí svět č. 1/2025 se tohoto programu občanské vědy letos zúčastnilo 36 tisíc sčítatelů z celé ČR, kteří odeslali více než 25 tisíc hodinových sčítání. Oproti minulému roku byl zaznamenán pokles u kosa černého, brhlíka lesního, sojky obecné a čížka lesního. Podruhé v řadě si polepšil dlask tlustozobý, ale do desítky nejčastěji pozorovaných druhů se nedostal. Objevily se i tažné druhy, které u nás zimu běžně netráví, avšak i kvůli klimatické změně jsou častější – např. rehek domácí, pěnice černohlavá, holub hřivnáč, konipas bílý a horský. Velkým překvapením bylo pozorování zimujícího čápa černého. Nakonec připojuji seznam nejčastěji pozorovaných druhů podle výše uvedeného časopisu: 1. sýkora koňadra, 2. sýkora modřinka, 3. kos černý, 4. vrabec polní, 5. hrdlička zahradní, 6. vrabec domácí, 7. strakapoud velký, 8. brhlík lesní, 9. červenka obecná, 10. straka obecná.

Foto Eva Legátová

Eva Legátová

Objevy detektiva Ledňáčka

„Dejte mi na Janinku pozor, ať mi ji luňák nevezme!“ Víte, z které známé knížky tahle prosba pochází? Náповědou je jméno malé Janinky, pojmenované maminkou Beruškou podle jedné ze zvlášť přátelských a oblíbených sousedek – jedná se o „Broučky“ od Jana Karafiáta (1876). Z jednoduchých příběhů se zde malí čtenáři dozvídají o proměnách krajiny v jednotlivých ročních dobách i o tom, jak se všichni její drobní obyvatelé přičiňují a navzájem si pomáhají.

Karafiátovy svatojanské mušky (světlušky) bydlí v chaloupce jako lidé, tatínek v noci svítí, maminka hospodaří a děti si hrají. Je trochu divné, proč by zrovna dravý pták luňák měl mít snahu odnést si světlušku, ale to je v knížce dáno právě tím polidštěním jejích hrdinů. Za starých časů se totiž svádělo na luňáka ledacos, co ve skutečnosti mohla mít na svědomí přibližně stejně velká káně nebo některý jiný predátor. Dobře to ilustruje jedna z básní F. L. Čelakovského z „Ohlasů písni českých“ (1839):

„Táhne mračno proti mračnu, v stromech vítr bouří, vyvalil se luňák z mraku, nad rybníkem krouží. Otec volá Ančičku: Kde máš, dcero, husičku? Chraň ji před luňákem, tím zlodějským ptákem...“

Takhle to jde od začátku básně až do konce a v každé sloce se mluví o některém z venkovských domácích chovanců (o slepičce, holubičce a hrdličce), že je má Ančička ohlídat. Důvody k takové opatrnosti jistě byly a doložil to ve svém „Životě zvířat“ (1887) i známý autor Alfred Brehm, který pozoroval luňáka hnědého, jak se třepetá jako poštolka ve vzduchu nade dvorem a útočí na kuřata a kachňata. Ale to nic nemění na tom, že luňáci (hnědý i červený) žerou především malé hlodavce a ptáky, mláďata, žáby, ještěrky, krtky, ryby, hady a v nouzi i červy, měkkýše, ovoce nebo velké druhy hmyzu. Přírodovědci (včetně A. Brehma) to ve svých dílech zdůraznili, aby tak špatné pověsti luňáků čelili.

Kromě aktivního lovu luňáci sbírají například ryby spadlé z volavčích hnízd nebo se snaží připravit o kořist jiné dravce – tomu se říká potravní parazitismus. Další typickou potravou luňáků jsou mršiny a odpadky. Podle internetové encyklopedie Wikipedie byl větší z luňáků (červený) pro své zamě-

ření na odpady ve středověku v Anglii dokonce záměrně využíván ke zlepšení čistoty ve městech.

V knížce Jana Ladislava Maška „Obrazy z přírody“ (1878) je uvedeno, že se v žaludku mrtvého luňáka našly zbytky asi třiceti myší, ale že je přesto pronásledován myslivci a je vzácný. O tom, že je luňák červený i hnědý všeobecně pokládán za škodnou, napsal jen o něco později i Vladislav Šír v knize „Ptactvo české“ (1890).

Dnes jsou tyto ptáci chráněni, a to i luňák červený, jehož početnost se za posledních 30 let výrazně zvýšila. V případě luňáka hnědého jsou stavy stále nízké. Ohrožení úrazem (na vozovkách a na sloupech elektrického vedení) i nepříznivý stav krajiny a rušení na hnízdištích, to vše jsou faktory, které výskyt luňáků negativně ovlivňují.

Navíc se stává, že je některý upytlačen. O tom svědčí například případ z podzimu 2024, kdy byla na Hodonínsku neznámým pachatelem zastřelena osmiletá samice luňáka červeného. Ornitology k ní dovedla její vysílačka, kterou byla vybavena. Toto označování je součástí projektu Life Eurokite, který vede Rainer Raab. Cílem je mezinárodní spolupráce při ochraně luňáka červeného, a to především při zjišťování úhynů zaviněných lidmi (jako jsou otravy, ilegální střelení, úhyny na elektrických vedeních...). Více se dočtete na webu České společnosti ornitologické [zde](#). K dohledávání mrtvých dravců je v poslední době využíváno i speciálně vycvičených psů. Více se o tom můžete dočíst například v článku o nedávných případech travičství na Břeclavsku ([zde](#)). A jak o tom byla řeč také v minulém dílu (o káni), na webu ČSO je k volnému využití nabídnuta i publikace „Ptačí kriminalita“ ([zde](#)).

Foto Vilém Hrdlička

Luňákův zvyk zalétat k lidským sídlům je doložen mj. i v knize Aloise Holuba se sympatickým názvem „Ptáci, přírody strážci“ (1880): „... Hnízdo luňákovo poznáme podle umazaných papírů, jež luňák nasbíral na hnoji...“ Antonín Kvapil v knize „Malý Brehm“ (1895) dal k lepšímu dokonce případ, že luňáci odnesli na hnízdo kus ze strašáka z pole a jiní zase prádlo ukradené ze šňůry!

Zmiňují se o tom ale i novodobí ornitologové, např. Jan Hanzák (1923-1994), že v hnízdě těchto ptáků se dá najít podivuhodná sbírka hadrů, kostí, kůže, slámy, zbytků gumy, kousků drnu, suchého trusu... Za základ slouží opuštěné obydlí jiných dravců, volavek, kormoránů, vran, strak, havranů a podobně. Nebo si pár své hnízdo někde vysoko na stromě i sám vystaví. Teritorium si luňáci vymezují na jaře po příletu na hnízdiště (jsou částečně tažní). Patří k tomu i svatební let ve spirálách na teplých vzdušných prouděch, na nichž se ptáci nechávají celé hodiny unášet, aniž by pohnuli křídly. Karel Kněžourek v knize „Velký přírodopis ptáků se zvláštním zřetelem ku ptactvu zemí českých a rakouských“ (1910) popisuje, jak při takovém letu se luňák někdy dostane tak vysoko, až našim očím zmizí v modři nebo v oblaku. Někdy krouží i více párů proti sobě, jako by tančili jakousi čtverylku.

Při plachtění je luňák zvlášť snadno rozpoznatelný. A jak, na to se nás zeptá detektiv Ledňáček:

- Pro dospělé: Jak se luňák na první pohled rozezná od jiných našich dravců?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Několik zvláštností, jimiž se luňáci vyznačují, bylo už jmenováno. Ještě by ale měla být zmíněna jejich mimořádná taktika při ohrožení, typická mezi našimi ptáky právě jen pro ně. Napadá vás, která to je?
- Pro rodiny s batolaty: Jak to vlastně nakonec dopadlo s malou Janinkou, dcerkou Broučka a Berušky z Karafiátovy knížky? Ohlídalí ji sourozenci před luňákem dobře?

Odpovědi najdete na straně 16. **-ah-**

Večer s dokumentem - 134. díl – Krajina Dana Bárty

Známý hudebník, ale také vážkolog Dan Bárta připravil pod křídly České televize environmentální šestidílný minicyklus, který seznamuje diváctvo s vybranými ekologickými tématy. Činí tak poměrně svižným a nenásilným způsobem. Hloubka záběru zhruba odpovídá spíše kratší (25minutové) stopáži jednotlivých epizod. Problematikou zběhlé diváky série patrně nepřekvapí ničím extra novým, přesto je možné ji doporučit k odpočinkovému zhlédnutí. Potenciál spatřuji ve formě podání pro mladší věkové skupiny, případně jako dobře stravitelný materiál pro školní environmentální výchovu. I když jednotlivé díly zabrušují do poměrně rozdílných oblastí, cyklus si uchovává nasazenou laťku. Nám už nezbyvá, než si počkat, zda se neobjeví série další. Témat k podobnému rozboru je totiž nepočítaně.

[Krajina s mývalem a akáty](#) - Na úvod se podíváme pod pokličku invazních druhů. Jde o jeden z vůbec nejzávažnějších současných ekologických problémů. Nekontrolovatelné

šíření nepůvodních druhů živočichů a rostlin může vést nejen k vymizení některých původních druhů, ale až k dramatickému snižování biodiverzity a ekologické unifikaci globálních ekosystémů. Rostlinné invaze jsou představeny na příkladu netýkavky žláznaté nebo trnovníku akátu. V říši živočichů je poukázáno na karase stříbřitého, resp. všechny šlechtěné „zlaté rybky“ (karas zlatý a závojnky). Zde je možná pro mnohé novinkou, že tento druh se dokáže fakticky křížit s kteroukoli kaprovitou rybou, a to za vzniku životaschopných jedinců opět karase stříbřitého.

[Krajina s poslední včelou](#) - Druhý díl se pokouší vy-

světlit problematiku úbytku hmyzu v současné (zemědělské) krajině. Název epizody mylně evokuje, že by měla být řeč zejména o včele medonosné, resp. její idealizované úloze v přírodě. Jsem rád, že zazněla informace, že hustota včelstev je v ČR extrémně (až třikrát) vyšší, než by bylo únosné. Díl byl směřován zejména k popisu negativní služby, kterou krajina poskytuje současný model zemědělství. A to všechno rozhodně nevyznívá nijak pozitivně.

[Krajina s vlčí smečkou](#) - Myslím, že jde o nejsilnější díl celé série, a to zejména trefným zarámováním problematiky. Dobře je vysvětleno, jak úzkou zájmovou skupinou je způsobováno tak velké haló kolem návratů velkých šelem do naší přírody. A jak je to vlastně neadekvátní. „Červená Karkulka - Archetyp, kde zlo je šelma, která má na svědomí několik lidských životů. Dobro a spravedlnost představuje člověk, který šelmu rozpárá, aby se oběti netvora vrátily na svět živé a zdravé.“ Jak trefné. Nejsou naše obavy z návratu šelem více mýtického než faktického rázu? V tomto díle se podíváme také za rysem a divokou kočkou. Úplně stranou je zatím ponechán medvěd.

[Krajina s pastí na ptáky](#) - Díl, který koresponduje s druhou epizodou. Úbytek ptactva s úbytkem hmyzu totiž úzce souvisí. Uniformita, chemizace a intenzivní mechanické zpracování naší půdy vedou ke snižování početnosti mnohých druhů ptáků zemědělské krajiny. Pokud je to v jejich silách, stále častěji se přesouvají do blízkosti lidských sídel. Naopak některým druhům mohou tyto změny a případná lidská pomoc v podobě příkrmování nebo instalace budek i pomáhat. Podíváme se i za dvěma deštníkovými druhy ptáků, jako je sýček nebo jeřáb. Při pozorování některých ornitologických způsobů mapování nás však musí přece jenom napadnout, jestli nejde o příliš invazivní metody.

[Krajina s bílým tygrem](#) - Tahle epizoda pojednává o činnosti zoologických zahrad ve prospěch ochrany světové biodiverzity. Osobně považuji tuto jejich roli za ještě stále příliš přeceňovanou. Ale samozřejmě bych byl rád, kdyby byl komerční model zoologických silněji upozaďován a ke slovu by přicházely programy návratů ohrožených druhů do přírody daleko více. Jak název dílu napovídá, točilo se především v liberecké ZOO.

[Krajina s novými cestami](#) - Na první pohled by se mohlo jednat o epizodu s tématem dopravy, ale samozřejmě jde o rámcové uzavření minicyklu prostřednictvím pozitivních příkladů lepšího přístupu člověka k přírodě. Úvodní neplacenou reklamu na akvakulturu bych snad Danovi odpustil, protože posléze tuto nepřiliš efektivní libůstku opouštíme ve prospěch smysluplnějších krajinotvorných projektů. Podíváme se do dvou ptačích parků (Josefovské a Kozmické louky), do postindustriálních prostorů a minisérii zakončíme nad jedním z agrolesnických projektů. -jj-

Pozvánky - duben 2025

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 11. a 25. 4., 12 - 16 hod., „Cirkusplac“ pod Hvězdou

Další sezóna farmářských trhů proběhne v 6 jarních a 6 podzimních termínech v pravidelných 14denních intervalech. Startujeme v pátek 11. dubna. **Z důvodu rekonstrukce Velkého náměstí se trhy stěhují do nové lokality.**

Můžete se těšit na širokou nabídku čerstvých farmářských potravin, sazenic, prvních výpěstků, občerstvení a rukodělných výrobků. Vše s důslednou kontrolou původu a kvality.

Blížší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244.

Kurzy zdravého vaření

úterý 15. 4., nebo čtvrtek 17. 4. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. V této sezóně se budeme věnovat receptům světových kuchyní ve zdravějším rostlinném provedení. Tématem březnového kurzu bude **Japonsko**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš. Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Exkurze za běžnými i výjimečnými stromy Strakonice

středa 23. 4., sraz v 17 hod. v Rennerových sadech u petanquového hřiště

V průběhu zhruba dvouhodinové exkurze projdeme Rennerovými sady, ulicemi Želivského, Prof. A. B. Svojsíka, Arch. Dubského a Erbenovou a na závěr se přesuneme k Mlýnskému náhonu. Řeč bude o dřevinách původních i nepůvodních, o historiích výsadby a jejich významu pro tvorbu mikroklimatu i podporu biodiverzity.

Provede nás člen ZO ČSOP Strakonice Ing. Vilém Hrdlička.

-jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. ČT 3. 4.: připomeneme si pletení pomlázky a jiné jarní dovednosti, ČT 10. 4.: vyčistíme studánku Skleněnou.

Pondělní zastavení

PO 28. 4. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami Hanse Christiana Andersena. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, tereza.machkova@knih-st.cz.

ZO ČSOP Strakonice zve:

Přírodovědná procházka do okolí Rovné

ČT 24. 4. Sraz v 14:50 na nádraží na stanovišti č. 9. V 15:00 jede autobus do Rovné (příjezd v 15:17). Odtud půjdeme celkem cca 10 km po zpevněných cestách a případně i terénem zpět do Strakonice. Uvidíme lom u Zbuše se zbytky vápenných pecí, les na Sedlině a jiné přírodní a historické památky. Pro návrat lze využít případně autobus z rozcestí Rovná (18:23). -ah-

Drobné smetí

Ropná havárie u břehů Anglie

V březnu se u pobřeží východní Velké Británie srazila nákladní loď s ropným tankerem. Následkem srážky došlo k požáru a k úniku převážěného leteckého paliva do oceánu. Více viz [zde](#).

V NP Podyjí pustili oheň do krajiny

K historicky prvnímu řízenému vypalování vegetace v Národním parku Podyjí došlo na lokalitě Havranického vřesoviště. Zá-sah má za úkol podpořit rozmanitost přirozených stepních ekosystémů. Více informací se dočtete [zde](#).

V Česku bude platit částečný zákaz norování lišek

1. dubna 2025 vstupuje v platnost nová vyhláška, která upravuje kontroverzní praktiku tzv. norování lišek. Novela zakazuje lov a tedy i norování lišek v období vyvádění

mladých (1. březen - 30. červen). Norování je neetická praktika, při které trpí nejen lišky, ale v mnoha případech i lovečtí psi. Více se dočtete [zde](#).

U Písku došlo k vysazení kriticky ohroženého raka říčního

Stovku jedinců tohoto druhu vysadili vědci do vodního biotopu na písčých Flekačkách společně s třemi stovkami karase obecného. Více viz [zde](#).

Ve Žďárských vrších po 70 letech zahnízdl sokol stěhovavý

Pro hnízdění si vybral skalní útvar Čtyři palice, což je zároveň oblíbená lezecká lokalita. V místě byla vyhlášena ochranná zóna se zákazem vstupu. Více informací je k dispozici [zde](#). -jj-

Literární okno

Průvodce klimatickou úzkostí

Když se na knižním trhu v roce 2020 objevil titul Aktivní naděje (viz [Kompost č. 1/2022](#)), bylo to jasné znamení, že téma environmentální žalu není pouze moderním psychologickým pojmem, ale aktuální problematikou s přesahem do několika oborů. V loňském roce vyšla v českém překladu kniha Sarah Jaquette Rayové Průvodce klimatickou úzkostí s podtitulem „Jak si udržet chladnou hlavu na zahřívající se planetě“. Na první pohled cílí pouze na téma globální klimatické změny a na věkovou kategorii generace Z, která se již zapojuje do činností k odvrácení této katastrofy a která bude předpokládanými změnami postížena nejvíce. Po přečtení je však možné říci, že text svým způsobem navazuje na výše uvedenou publikaci a určitě ji prohlubuje.

Na úvod je třeba uvést, že kniha asi příliš neřekne nikomu z popíračů klimatické změny nebo těm, kteří nepovažují současnou environmentální krizi za závažný problém. Je směřována zejména na ty, kteří se se současnou situací snaží něco konkrétního dělat nebo se přímo věnují ekologickému aktivismu. Ti všichni jsou totiž extrémně ohroženi nejen obvyklým vyhořením z nedostatku adekvátní, pozitivní a faktické zpětné vazby, ale také dalšími negativními projevy psychického rázu - beznaděje, zoufalství, viny nebo kapitulace. Kniha se snaží najít mnohá, i když samozřejmě pouze dílčí, řešení naléhavé otázky: „Proč a jak pokračovat dál, když vyhlídky nejsou vůbec příznivé a úspěchy jsou většinou jenom kosmetické?“

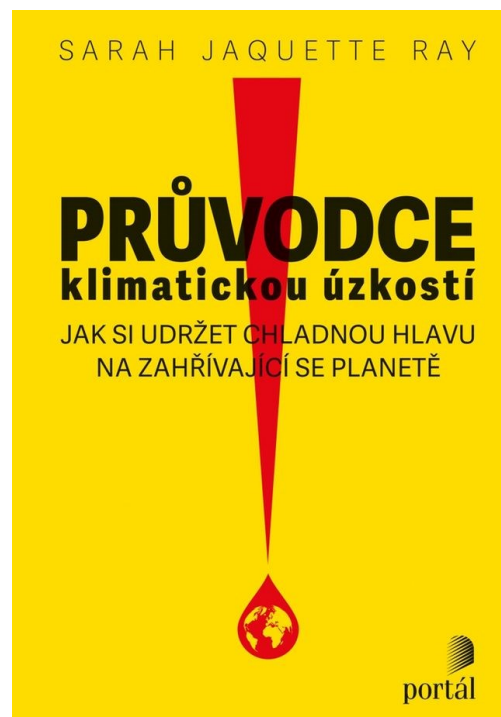
Na knize je přínosné, že v žádné své části nebarví realitu narůžovo. Nenaplnuje čtenáře / účastníky falešnou nadějí, která by byla v mnoha ohledech kontraproduktivní. Snaží se vyzdvihnout a rozpracovat jednu zásadní myšlenku - dělejme alespoň něco; dělejme to dlouhodobě a vědomě; možná to nezachrání svět, ale změní toho více, než kdybychom s tím přestali nebo toho už nadále nebyli schopni.

Text je rozdělen do sedmi kapitol a v každé z nich je rozebrán jeden psychologický fenomén vedoucí k pochopení procesu environmentální úzkosti nebo nabízející návod ke smysluplnému pokračování v ekologických aktivitách.

Že je změna životního prostředí k horšímu pro vnímavější nebo zasvěcenější lidi velká emoční zátěž, je vcelku logické. Dozvíte se, kterak tyto emoce lépe pochopit, pracovat s nimi a využít je ve svůj vlastní prospěch. Ať se nám to líbí, nebo ne, musíme je prožít (vytrpět), ale nenechat se jimi paralyzovat.

V druhé kapitole se přesvědčíte, že síla informací je mnohdy přeceňována. Ne, že by nebyly důležité pro poznání souvislostí, ale principy dnešního světa fungují často na jiné bázi. A tak se musíme naučit kromě informací zapojit do samotného aktivismu i emoce. Protože to, že lidem chybí k větší aktivitě pouze více informací, je jedním z nejpřeceňovanějších mýtů. V této části knihy jsou také rozebírány zajímavé souvislosti toho, proč se lidé tolik nezajímají o ekologická témata, jak bychom si možná představovali. Emoce však mohou u aktivních lidí sehrávat i medvědí službu. Náhorně je ukázáno, jak emoce třídit, správně prožívat nebo jak pro aktivismus využít techniky mindfulness a principy emoční inteligence.

V další části knihy se dozvíte, proč je důležitá aktivita každého z nás a jak to udělat, abychom nebyli jenom příslovečná kapka v moři. V podstatě každý, kdo chce něco změnit, se dříve nebo později setká se

dvěma klamy. Tím prvním je přesvědčení, že k tomu, abychom něco dokázali, musíme mít vysoký sociální, ekonomický nebo politický status. Druhým je představa, že naše aktivity musejí mít viditelný dopad a přinést okamžité výsledky. Až ve chvíli, kdy se od tohoto smýšlení oprostíme, dokážeme ve skutečnosti někam postoupit. I když samozřejmě pouze v naší (různě malé / velké) „sféře vlivu“. Ale nejsme na to sami. Důležitý je tedy odklon od našeho přesvědčení, že štěstí nasbíráme prostřednictvím úspěchů; podstatné je nalezení smysluplné cesty nebo smysluplného procesu. „*Nikdy nepochybujte, že malá skupina rozumných odhodlaných občanů může změnit svět. Je to to jediné, co ho ve skutečnosti kdy změnilo.*“

Jednou z nejtěžších oblastí ekologického aktivismu na pozadí rozvratu je rámování skutečnosti do pozitivních příběhů a příkladů. Vyhledy a efektivita našeho snažení se mohou výrazně zlepšit, pokud se naučíme tvořit změnu na pozadí konkrétních symbolů. A to neznamená barvit skutečnost lepšími barvami, ale využívat toho, co je každému člověku blízké.

Podobnou oblastí je pak nalezení společného jazyka pro komunikaci témat ve skupinách s diametrálně odlišnými postoji, potřebami a motivacemi. Neznamená to ústup z pozic, ale hledání průniku zájmu tam, kde se to na první pohled zdá nemožné. V amerických reáliích je v knize popisován fenomén, který dobře známe i od nás. Řada (i uvědomělých) lidí odmítá naplňovat některé ekologické principy jen proto, že je cítí jako způsob, kterým se snaží elity ovládat jejich životy. Je pouze na nás nalézt styčné body, pochopení tohoto náhledu a vysvětlit, že to tak úplně není.

Velmi zajímavé kapitoly se nacházejí v samém závěru knihy. Je rozebírán rozdíl mezi soucitem a empatií. Zatímco empatie strhává naši pozornost ke konkrétním (ikonickým) případům utrpení, ve skutečnosti nás od účinného řešení spíše oddaluje. Je založená čistě na emocích a vysvětluje, proč jsme schopni např. vkládat nemalé částky do finančních sbírek při konkrétních případech utrpení živých tvorů, ale systémově tuto oblast příliš neřešíme. Naproti tomu soucit je hlubší a veskrze pozitivní proces, který nás může přivést na cestu racionální a efektivní pomoci. Předpokládá však také soucit se sebou samým, aby nás emoční vypětí nedovedlo k pocitům vyhoření.

Suverénně nejskloňovanějším slovem v souvislosti s tématem je naděje. Často je nadužíváno v dobré víře a přesvědčení, že může být pozitivní motivací k akci. Skutečnost je však trochu jiná. Autorka v úvodu kapitoly vyzdvihuje známý citát Václava Havla: „*Naděje není to přesvědčení, že něco dopadne dobře, nýbrž jistota, že něco má smysl - bez ohledu na to, jak to dopadne.*“ Jedna z našich největších osobností tak nevědomky vytvořila jednu z největších myšlenkových alegorií současného ekologického aktivismu. Protože teprve když mýtus naděje překročíme, můžeme v současné situaci fungovat dlouhodobě, efektivně a bez toho, aniž by nás to jednoho dne dobehlo.

„*Pokud potřebujeme naději, abychom se angažovali, budeme patrně potřebovat hmatatelné důkazy o dopadu svých činů a vzdáme to, jakmile budou důkazy obtížně pozorovatelné.*“ -jj-

Mlčenlivá krása květin

Světlo sílí a objevují se nejen květy sněženek. Květiny jsou pro mě esencí krásy – krásy v podstatě univerzální. Neznám téměř žádné lidi, na které by květiny nepůsobily pozitivně.

Protože jsou esencí krásy, stávají se i oblíbenými nositeli našich nejvznešenějších pocitů. Přinášejí povznesení nejen svou vizuální podobou, ale i vůní. Myslím, že právě skrze květiny k nám nejlépe promlouvá srdce „stvořitele“.

Foto -jj-

*Od květin dočkáš se pomoci,
líbezná, líbezná něho,
i od Boha, jenž rozlil se do květin,
a květiny do něho.*

Jako buddhista, i přes veškerou pomíjivost, vznik a zánik – pro něj má buddhismus termín *samsára* – spatřuji ono prosvítání *nirvány* skrze *samsáru*, neboť jsou obě neodlučitelně spjaté. Ostatně i samotný Buddha předal svou nauku Kašjapovi, svému žákovi, pouhým podáním květiny.

Ano, květiny nám svou mlčenlivou krásou předávají nauku nejvyšší. A jaro je ideálním obdobím této výuky.

*Slepým ramenem proplouval klid.
Stovky pampelišek
žlutě k slunci vzhlíží.
Nach hluchavek
a vítr ve větvích
tempo symfonie sílí.*

*Tráva své vějíře přeskládává,
bělost květů něžností
se stává
náhle.*

A pocit bez doteku,
tvar bez tvaru -
tvůj pohled na hebkou řeku.

Beze slov mi mnohé řekla.
A tak v duchu svobodný, dojat úžasem,
vzpomněl jsem si na Werfela,
a žasnu, že žasnu, a že vůbec jsem.

Děti skotačily na hřišti
okouzlení z barev neustávalo
žlutý pohled květin ti otočil hlavou
neznal jsem jméno
nemám paměť na stromy ani květiny
potkávám je jako cizí ženy beze jména
pouštím si jejich krásu do srdce
myšlenku, že je tím závanem tělesnosti
pohledem

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Určení luňáků je snadné, vidíme-li jejich siluetu. Mají totiž na rozdíl od ostatních našich dravců vykrojený ocas. Více patrné je to u luňáka červeného (viz video [zde](#) nebo [zde](#)). Oproti hnědému ([zde](#)) je i větší a výrazněji zbarvený
- Zvláštním obranným reflexem luňáka je jeho schopnost stavět se mrtvým. Popisuje to například Ivan Lukeš v knize „Šumava objektivem zoologa“ (2011) a dokládá fotografií, kde dospělý krásně vybarvený luňák červený skutečně vypadá, jako by byl v posledním tažení. Má otevřený zobák a vytřeštěné oči, leží bezvládně na zemi a působí dojmem, že zakrátko uhynie a bude vycpán do muzejních sbírek. Pan Lukeš jej nechal ležet v prázdné voliérie v záchranné stanici, na chvíli odešel, a když se vrátil, pták jevil jen nepatrné známky života. Zmizelo ale jedno z dvou krmných kuřat, která byla ve voliérie s ním. Za další hodinu se situace opakovala. Zvědavý fotograf přinesl další kuřata, schoval se a čekal, co se bude dít. Asi za dvacet minut luňák čile vyskočil, popadl kuře a dal se do hodování. Když byl přistižen, spadl z bidla a převálil se na záda a tak to dělal ještě 14 dní, než si zvykl a začal se chovat normálně.
- Malí broučci hlídali sestřičku svědomitě a jednou dokonce mamince hlásili, že přiletěl luňák, ale bál se jich a Janinku nevzal. Byl podle nich takový velikánský a měl zelená křídla a dlouhatánské vousy a tolik bzučel. Maminka jim vysvětlila, že luňák by měl zobák a peří. A co na to broučkové? „Peří? Tak to nebyl luňák. Ale bzučel a měl dlouhatánské vousy.“ A maminka byla přece ráda, že jí to Janinku nevzalo... **-ah-**

Foto David Dixon

Se zatajeným dechem...

Oficiálně je v dnešní době duben měsícem bezpečnosti na silnicích. Vůbec nic proti tomu. Ale kdo z nás má někde nějaký ten záhon nebo aspoň květináč, ten ví dobře (spolu s Karlem Čapkem), že duben je hlavně požehnaný měsíc zahrádkářův. V „Zahradníkově roku“ (1929) se o tom píše se zkušeností praktika, a tedy s dokonalou znalostí: „... že toto klíčení a rašení, ty puky, pupence a klíčky jsou největším divem přírody, a víc už o nich neprozradím ani slovo; sedte sami na bobku a hrabejte sami prstem v kypré zemi, se zatajeným dechem, neboť řečený prst se dotýká křehkého a plného puku. To nelze líčit, tak jako nelze slovy líčit polibky a několik málo jiných věcí...“

Myslím, že nelze než souhlasit. A také s tím, co je o úctě k přírodě napsáno v jiné kni-

ze Karla Čapka, v „Kalendáři“ (1940), a sice v kapitole s námětem pro změnu podzimním. Věřím, že i vám je proti mysli počínání některých houbařů, když ničí v honbě za hříbky jejich podhoubí nebo když rozkopávají nejdle druhy: „Copak víme vše o tajemné symbióze lesa, copak víme, jak spolu souvisí život hub a život stromů? Ale i kdyby toho nebylo: je hřích brát lesu skřítkovitý život hub, tak jako brát loukám a mezím elfů život květů; a lidé, kteří nedovolí, aby tam, kudy prošli, zůstal kousek nedotčené přírodní poezie, nenáleží do lesa a zaslouží si, aby z něho byli honěni hajnými s jazyky plamennými a holí sukovitou. Snad by v tom směru trochu pomohlo kázání ve škole; a hlavně — i to je, řekl bych, věc demokratického citu: co nejvíce upírat právo na život čemukoliv, co je mimo nás, i když jsou to jenom skřítkové lesa.“

Komu je tahle empatie vůči svébytnému světu rostlin vlastní, má to ovšem při zahradnické práci z pohledu ostatních ztížené. Místo, aby s blaženým pocitem triumfu rval ze země všechno, co se mu tam nehodí, dělá to jen z nutnosti, aby ochránil choulostivější rostlinky a přispěl na své půdě ke kýžené pestrosti. Necítí se dobře v roli soudce, který rozhoduje, kdo je zlý plevel, a kdo hýčkaný mazlíček. Aby se tomu vyhnul, snaží se o přírodní způsob hospodaření — tak, aby se rostliny porovnaly mezi sebou víceméně samy. Někdy a někde se to daří docela dobře a výsledkem je takový porost, kde si rostliny navzájem

Foto -ah-

takhle. Když se v obci o něčem rozhoduje, využívají své příslušnosti k většině. A co potom zbývá, kromě pocitu hořkosti, nám „přecitlivělým“? Máme naději, že se to někdy změní? Nevíme. Ale víme, že stojí za to se o to snažit. Nakonec, tak nám to příroda sama ukazuje — těžkosti i vítězství, napětí i úlevu, nezkušenost i chvíle poznání.

Líbí se mi slova Františka Kožíka z jeho knihy „Vzpomínky“ (1995), která tohle všechno dokládají v kapitole o autorově útlém dětství:

„... Jaké opojení zachvátí asi špičky stvolů, když se proderou nad zem a poznají, že nezůstanou provždy ve tmě hlíny! Každý den je novým bohatstvím. Poznali jsme světlo. Zjistili jsme, že to bolí — jako každá krása...“

A ještě: „... Na potočním břehu v lesíku Punčosce to zazvonilo jasně červenou barvou — slzičky Panny Marie. Sklonil jsem se a chytil jsem stonek do dlaně. Ale stala se podivná věc: nemohl jsem jej utrhout. Stonek se zachvěl, jako by jím prošel živý tep, jako by se bál. Řekl jsem si: hloupost. Znovu jsem se sklonil pro květinu. Ale vše se opakovalo. Stonek byl živý. Chvěl se strachem. Udělal jsem několik kroků zpět, ale ještě jednou jsem se vrátil. Byl jsem si už vědom, že jsem přítomen jakémusi malému zázraku. Dotkl jsem se květiny. Ano, byla živá... Kdykoli jsem o tom později vypravoval, všichni se usmívali jako anekdotě, jako dětské pošetlosti. Chápal jsem jejich nedůvěru. Ale já i po tolika letech vím, že se to vskutku přihodilo... Příroda mi nabídla přátelství a já jsem se snažil být ho hoden...“

-ah-

Zdraví a strava

Čína

V okruhu asijské gastronomie jsme zůstali i v rámci březnových kurzů zdravého vaření. Nahlédli jsme pod pokličku čínské kuchyně. Jeden ze symbolů - tofu - jsme zapojili poněkud netradiční formou. Dá se totiž jednoduchým postupem vyrobit i z červené čočky. Ten máte spolu s ostatním k dispozici níže.

Tofu z červené čočky

Ingredience: červená čočka (150 g), voda (500 ml), sůl (lžička), lahůdkové droždí (3 lžíce), citrónová šťáva (lžíce), rostlinný olej (na vymazání formy)

Postup přípravy: Čočku zalijeme uvedeným objemem vroucí vody a necháme alespoň

15 minut odstát. Společně s ostatními ingrediencemi umixujeme dohladka. V hrnci na mírném ohni směs za stálého míchání přivedeme k varu a necháme zhoustnout. Vrstvíme do olejem vymazaných forem a necháme zchladnout.

Tofu po sečuánsku

Ingredience: tofu (cihla), salát pak choi (1 ks), lahůdková cibule (2-3 ks), česnek (3-4 ks), zázvor (2 cm), sůl (lžička), drcený pepř, sójová omáčka (cca 2 + 2 lžíce), hladká rýžová mouka (cca 2 + 2 lžíce), omáčka z černých fazolí nebo omáčka hoisin (lžíce), rýžový ocet (lžíce), chilli omáčka (dle chuti), rostlinný olej, voda (cca 200 ml)

Postup přípravy: Tofu nakrájíme na kostky a opékáme na rozpálené pánvi na menším množství oleje dozlatova. V závěru přidáme první díl sójové omáčky, zarestujeme a zaprášíme prvním dílem rýžové mouky. Ještě krátce opékáme a poté dáme stranou.

Foto -jj-

V hrnci nebo na velké pánvi wok krátce zprudka orestujeme pokrájenou lahůdkovou cibuli a po chvíli přidáme pokrájenou bílou část salátu pak choi. Opepříme, osolíme, přidáme utřený česnek a zázvor a ještě chvíli restujeme. Zaprášíme druhým dílem rýžové mouky, přidáme druhý díl sójové omáčky, omáčku z černých fazolí nebo hoisin, rýžový ocet a rozmícháme. Podlijeme vodou a krátce podusíme. V závěru přidáme pokrájenou zelenou část salátu pak choi, opečené tofu a dle chuti chilli omáčku. Krátce povaříme a podáváme s rýží nebo nudlemi. Můžeme ozdobit sezamovými semínky.

Plněné rýžové koule se sezamem (cca 15 ks)

Ingredience těsto: hladká rýžová mouka (200 g), celozrnná špaldová hladká mouka (200 g), prášek do pečiva (2 lžičky), voda (cca 150 ml), cukr (cca 5 lžic), rostlinný olej (cca 5 lžic), sezam

Ingredience náplň: červené fazole (konzerva), hořká víceprocentní čokoláda (100 g), cukr (3-4 lžíce)

Postup přípravy: Konzervované nebo uvažené fazole ve stejném množství slijeme a v hrnci smícháme s čokoládou a cukrem. Na mírném ohni zahříváme do rozpuštění čokolády, umixujeme a necháme vychladnout.

Na těsto si připravíme mouky, kypřicí prášek, cukr a dobře promícháme. Přimícháme olej a postupně přidáváme vodu. Vypracujeme vláčné těsto, které rozdělíme na požadovaný počet kousků. V každém dílu vymáčkne dulek a vložíme tam asi půl lžíce náplně. Důkladně po okrajích spojíme, vytváříme koule a potřeme vodou. Obalíme v sezamu, umačkáme a v míse vyložené pečicím papírem pečeme na 180 °C 15-20 minut. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Pavel Štorch, Alan Šturm, Eva Legátová, Michal Štěpánek

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2025

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE